

CIEŃ PIRATA

propozycje planu pracy oraz zajęć

Temat przewodni: Masz prawo do odmowy!

Ilość spotkań: 4-5 po 45 min

(o długości i ilości spotkań więcej przeczytasz w *Pomocniczku*)

Jeśli pracujesz z pacynką, podział Waszych ról zależy od Ciebie. Kursywą zaznaczone są propozycje wypowiedzi nauczyciela lub/i pacynki. Kto je wypowiada, decydujesz sam/a. Podobnie – kto czyta lub opowiada tekst. W podjęciu decyzji związanych z prowadzeniem zajęć może pomóc Ci lektura *Pomocniczka* zamieszczonego na stronie. Sugerujemy zapoznać się z jego zawartością, zanim zaczniesz pracować. Niektóre sformułowania zawarte w scenariuszach mogą być niejasne bez tej lektury.

Część zajęć prezentujemy wariantywnie – do wyboru. Te, których nie wykonasz w danym momencie możesz przeprowadzić na innym spotkaniu z „Opowieściami z Pacynkowa” lub w trakcie innych Waszych zajęć.

Zestaw materiałów podany przed każdym scenariuszem odnosi się do wszystkich ćwiczeń. Ich ostateczny dobór zależy od tego, na co się zdecydujesz.

Nauczyciel/ka lub pacynka może również wykonać zaproponowane przez nas zadania plastyczne.

RAMOWY PLAN PRACY

Spotkanie I

Możesz odmawiać.

Spotkanie II

Moje ciało należy do mnie

Spotkanie III

Budowanie granic 1

Spotkanie IV

Budowanie granic 2

Spotkanie z rodzicami i dziećmi lub samymi dziećmi.

Spotkanie z obcym

SZCZEGÓŁOWY PLAN PRACY

Spotkanie I Możesz odmawiać

TEKST

- Monika Staniszevska „Cień pirata” – dostępny w panelu

MATERIAŁY – ich ostateczny dobór uzależniony jest od wyboru ćwiczenia:

- Wykonaj kartkę, na której narysowane są jedynie oczy, usta, nos Tomka, a obok oczy, nos, usta innego dziecka z bajki, np. Bambosza. Skseruj ją w ilości dla każdego dziecka.
- Wydrukuj i powiel ćwiczenie graficzne pt. „Wyspa piratów” z naszego panelu – w ilości połowy Twojej grupy. Przeczytaj też o innych elementach potrzebnych do wykonania tego ćwiczenia. Znajdziesz je pod hasłem *Ćwiczenie graficzne* w tym rozdziale.

Propozycja planu zajęć:

1. Ćwiczenie wstępne, rytuał rozpoczęcia lub pytanie o samopoczucie. W *Pomocniczku* piszemy o tzw. rytuałach rozpoczęcia – możesz, ale nie musisz ich wykonywać.
2. Stawiamy pytanie: *W jakich sytuacjach jest Wam trudno odmawiać?* Postaraj się, by padło jak najwięcej zróżnicowanych odpowiedzi. Daj się wypowiedzieć możliwie każdemu, kto chce. Zbierz odpowiedzi. Pamiętaj o sugerowanych przez nas zasadach zbierania odpowiedzi zamieszczonych w *Pomocniczku*. Dobrze jest podkreślić różnorodność wypowiedzi, np.: *Słyszę, że odmawiać jest trudno w różnych sytuacjach.*
3. Pacynka lub prowadzący/a czyta lub opowiada tekst „Cień pirata”. Tekst możesz czytać wraz z przerywnikami (pytaniami zadawanym w trakcie tekstu). Propozycje naszych pytań znajdziesz w dziale *Opowieść z pytaniami*.
4. Po odczytaniu opowieści możemy wykonać jedno lub obydwa z podanych ćwiczeń.
 - Wykonaj ćwiczenie z grą planszową „Wyspa piratów”, które znajduje się w naszym panelu. Tam również znajduje się opis gry.
 - Dzieci otrzymują kartki, z wcześniej przygotowanym materiałem, na których narysowane są jedynie oczy, usta, nos Tomka, a obok oczy, nos, usta innego dziecka z bajki, np. Bambosza. Zapytaj: *Jak myślicie, czyje to usta, nos? Z tego rysunku nie wiadomo, gdzie zaczyna się i kończy Tomek, a gdzie zaczyna i kończy Bambosz? Czego brakuje chłopcom, żeby mogli chodzić, skakać, bawić się?* Po zebraniu odpowiedzi możesz podsumować: *Oczywiście brakuje konturów rąk, nóg, głowy, tułowia – czyli granic ciał obu chłopców. Nie da się żyć bez takich granic. Niech każdy z Was po*

swojemu narysuj „granice” Tomka i Bambosza. Podczas rysowania możemy rozmawiać o tym, co jest naruszeniem fizycznych (cielesnych) granic, które ma każdy człowiek (klapsy, łaskotki itp.). W bajce granice Tomkowej cielesności także zostają naruszone, gdy chłopiec musi udawać konia. Jak wtedy czuł się Tomek?

UWAGA: W trakcie zajęć nauczyciel/ka lub pacynka też może wykonać swoją pracę.

Podsumuj zajęcia, odwołując się do tego, co robiliście na spotkaniu, np.: *Rozmawialiśmy dziś o naszych granicach. Mam nadzieję, że to pomoże Wam w budowaniu Waszych granic. Będziemy jeszcze o tym rozmawiać na naszych kolejnych spotkaniach.*

Spotkanie II Moje ciało należy do mnie

TEKST

- Marcie Aboff „Nie lubię łaskotek”

MATERIAŁY – ich ostateczny dobór uzależniony jest od wyboru ćwiczenia:

- Kontury postaci ludzkiej na dość dużej kartce min. w formacie A3 lub rodzaj szmacianej lalki, ale wtedy przydałyby się dwie – chłopiec i dziewczynka.

Propozycja planu zajęć:

1. Ćwiczenie wstępne, rytuał rozpoczęcia lub pytanie o samopoczucie. W *Pomocniczku* piszemy o tzw. rytuałach rozpoczęcia – możesz, ale nie musisz ich wykonywać.
2. Zadaj pytanie: *Czy są takie sytuacje, w których ktoś robi coś, co nie jest dla was przyjemne, nie lubicie tego, jest to jakaś forma dokuczania? Kto chciałby o tym opowiedzieć?* Postaraj się, by padło jak najwięcej zróżnicowanych odpowiedzi, ale nie zmuszaj nikogo do wypowiedzi. Zbierz odpowiedzi. Pamiętaj o sugerowanych przez nas zasadach zbierania odpowiedzi zamieszczonych w *Pomocniczku*. Dobrze jest podkreślić różnorodność wypowiedzi, np.: *Widzę, że jest wiele sytuacji, w których czujemy, że ktoś narusza nasze granice.*
3. Pacynka lub prowadzący/a czyta tekst Marcie Aboff "Nie lubię łaskotek". Tekst możesz czytać wraz z przerywnikami (pytaniami zadawanym w trakcie tekstu). Książkę może przynieść pacynka i opowiedzieć o niej kilka słów – dlaczego ją wybrała. Można również wprowadzić konwencję, iż jest to historia o przyjacielu, przyjaciółce Tomka. Możesz wykorzystać „technikę przerywników” opisaną w *Pomocniczku*.
4. Po przeczytaniu tekstu mamy do zaproponowania dwie aktywności. Możesz wykonać obydwie lub jedną.
 - Dzieci dzielimy na pary. Dzieci w parach siadają twarzą do siebie. Jeśli Tomek jest z Wami może tworzyć jedną z par. Instrukcję możesz wtedy podać wykorzystując pacynkę. Najpierw jedna osoba w parze pyta drugą, czy może ją dotknąć, pogłaskać np. w kolano, twarz, głowę. Jeśli ta druga osoba się zgodzi, można to zrobić. Jeśli nie – nie można. Po trzech pytaniach jest zmiana w parze. Zamodelowanie tego ćwiczenie za pomocą Tomka przynosi b. dobre rezultaty. Po ćwiczeniu w danej parze można utworzyć nowe pary. Można ćwiczyć tak długo, aż każdy spotka się z każdym w grupie – tak jest najlepiej, choć może być to trudne w dużych grupach.
 - Jedno z dzieci staje w końcu sali, reszta tworzy grupę naprzeciwko. Teraz grupa zbliża się powoli do samotnej osoby. Osoba decyduje o tym, kiedy grupa ma się zatrzymać.

Może też wybierać określone osoby, którym pozwala podejść bliżej do siebie. Byłoby cenne, gdyby każde dziecko, które chce, mogło wykonać to ćwiczenie.

Po każdym z ćwiczeń można porozmawiać o uczuciach, które powstawały w jego trakcie.

- Na koniec zajęć możemy również, wykorzystując kontur postaci lub lalki porozmawiać o tzw. strefach intymnych człowieka. Dzieciom należy wskazać miejsca, które tak określamy – charakterystyczne jest to, że je zakrywamy, często odczuwamy naturalny wstyd z nimi związany – i powinny one podlegać szczególnej ochronie z naszej strony.

Zdajemy sobie sprawę, że to ostatnie ćwiczenie może być trudnym zadaniem dla niektórych nauczycieli/ek. Jeśli taką rozmowę odczuwasz jako mocno dyskomfortową, nie przeprowadzaj jej. Warto jednak zastanowić się, dlaczego tak jest. Wg nas każdy/a nauczyciel/ka powinien/powinna być gotowy do rozmowy o cielesności człowieka, ponieważ to jedna ze sfer wiedzy, z którą dziecko powinno zapoznać się w swojej edukacji przedszkolnej i szkolnej. Im więcej normalności wprowadzisz w tę rozmowę, podejmiesz ją, tym bardziej stanie się to również naturalne dla Twoich podopiecznych.

Spotkanie III i IV **Budowanie granic**

Tym razem nie podajemy dokładnego planu zajęć. W zakresie tych dwóch spotkań proponujemy przeczytanie min. jednego z zaproponowanych tekstów oraz wykonanie min. jednego ćwiczenia.

Ponieważ wiemy, że Wasze możliwości logistyczne są różne, nie chcemy niczego narzucać. Rozplanujecie je tak, by było to dla Was najwygodniejsze. Jeśli możecie przeczytać wszystkie teksty oraz wykonać wszystkie ćwiczenia, na pewno będzie to z korzyścią dla Waszych podopiecznych i dla Was. Jednak wykonanie mniejszej ilości proponowanych działań również się opłaca.

Proponowane ćwiczenia można także rozłożyć na 3 spotkania.

Pamiętaj o zaglądaniu do Pomocniczka.

TEKSTY – do wyboru

- Marjorie White Pellegrino „Zbyt miła”
- Jana Frey, Betina Gotzen-Beek „Już nie chcę całusów. Kasia uczy się mówić *nie*”
- „Bajkoterapia czyli dla małych i dużych o tym, jak bajki mogą pomagać” rozdział: Paulina Holtz „O zającu, który psom się nie kłaniał”

UWAGA:

Niektórych/e nauczycieli/ki odstrasza długie teksty. Do takich należy opowieść Pellegrino. Można spróbować go opowiadać i wtedy nieco skrócić, a nie czytać. Książka Jana Frey posiada krótkie rozdziały, z których ok. jednego – dwóch możemy opuścić. Z naszych doświadczeń jednak wynika, że mimo długości tekstu dzieci lubią słuchać tych historii.

Jeśli decydujesz się na wykorzystanie tekstów, przeczytaj je na początku spotkania. Tekst możesz czytać wraz z przerywnikami (pytaniami zadawanym w trakcie tekstu). Książkę może przynieść pacynka i opowiedzieć o niej kilka słów – dlaczego ją wybrała. Można również wprowadzić konwencję, iż jest to historia o przyjacielu, przyjaciółce Tomka.

Propozycja aktywności:

MATERIAŁY – ich ostateczny dobór uzależniony jest od wyboru ćwiczenia:

- gazety codzienne – chodzi o to, by miały duży format
- lub
- duże klocki
- duże arkusze papieru – min format A3 (może być szary papier)
- farby lub/i kredki

1. Zastanawiamy się wspólnie, do czego państwom służą granice? Po rozmowie dzielimy dzieci na dwie grupy – jedna grupa łapie się za ręce, tworząc koło, czyli państwo z wytyczonymi granicami. Druga grupa to najeźdźcy – próbują bez zaproszenia wdrzeć się do państwa pierwszej grupy, jednak nie jest to łatwe, bo „granice” dzielnie się bronią. Następnie wydajemy polecenie: „państwo likwiduje swoje granice” – i dzieci z pierwszej grupy przestają trzymać się za ręce. W takiej sytuacji „najeźdźcy” bez przeszkód wdzierają się do państwa bez granic. Teraz bawimy się inaczej: obie grupy tworzą zamknięte granicami państwa czyli trzymają się za ręce. Na przemian państwa wysyłają do siebie posłów. Prowadzący ogłasza, jaki cel mają przybyli posłowie (np. chcą bliżej poznać obyczaje sąsiedniego państwa) i wtedy dane państwo samo decyduje, czy otworzyć granice i zaprosić posłów czy nie.

2. Jeśli wykonaliście wcześniej ćwiczenie opisane w p. 1, nawiązując do niego, porozmawiajcie chwilę o tym, że ludzie też mają swoje granice, nie tylko fizyczne (cielesne), ale także inne, np. związane z tym, czego chcą albo czego nie chcą robić, mówić czy słyszeć. Każde dziecko otrzymuje min. 4 arkusze gazety i buduje z nich swoje własne terytorium. Można to również zrobić za pomocą zestawu klocków, pamiętajmy jednak, że każde dziecko musi dostać taki sam zestaw klocków. Można również każdemu dziecku dać taką samą ilość jakichś przedmiotów, np. piłek, puzzli, pudełeczek. Dzieci mogą wzajemnie zapraszać się do siebie lub odwiedzać się, jednak ważne jest, aby pytać innych o pozwolenie, np.: *Czy mogę wejść do twojego państwa? Czy zamienisz się ze mną kulkami?* itd.
Tomek w tej zabawie (lub Ty) może pełnić rolę strażnika norm.

3. Przećwicz odmawianie z dziećmi w scenkach. Proponujemy dwa sposoby realizacji tego zdania:
 - a. Wykonaj scenki dramatyczne między dziećmi lub między dziećmi a Tobą. Musisz wtedy przygotować konkretne role do odegrania. Nasze propozycje:

ROLA OSOBY A	ROLA OSOBY B – podajemy dwie propozycje poleceń. Pierwsza daje większą swobodę własnej decyzji, druga narzuca scenariusz.
Chcesz namówić kolegę/koleżankę, żeby zrobił psikusa Twojemu młodszemu bratu – powinno to być coś niemilego, np.: zamknięcie go w ciemnym pomieszczeniu.	a. Odnieś się do propozycji osoby A. b. Odmów osobie A.
Osoba B czyta książkę. Podejdź i spróbuj jej ją zabrać.	a. Zareaguj na zachowanie osoby A. b. Zareaguj wyłącznie słowami na to, co robi osoba A. Powiedz jej, że nie życzysz sobie takiego zachowania.
Zażądaj od osoby B, by się z Tobą bawiła. Zagroź jej, że jeśli tego nie zrobi, to nie będziesz jej lubić.	a. Zareaguj na to, co mówi osoba A. b. Odmów zabawy z osobą A.
Bawicie się w Indian. Jesteś wodzem. Zażądaj od osoby B, by dokonała braterstwa krwi za pomoc znalezionej	a. Zareaguj na to, co mówi osoba A. b. Odmów zrobienia tego, czego oczekuje osoba A.

- b. Wykorzystując pacynkę (najlepiej gdyby była to inna pacynka niż Tomek) lub samemu odgrywając rolę, powiedz: *Oto do Waszej krainy przybył Księżę Bezgranic. Tam, skąd pochodzi, nikt nie umie budować własnych granic i nie szanuje granic innych. Księżę chciałby, aby w jego królestwie mieszkało więcej poddanych. Będzie Was teraz odwiedzał. Ciekawa/y jestem, jak zareagujecie na to, co mówi i robi..* Udaj się w podróż po terenach dzieci i odgrywaj rolę Księcia. Próbuj bez pytania wtargnąć na ich teren, coś zabierać, może też namawiać do trudnych rzeczy, np.:

*Chodź ze mną, wejdziemy bez pytania na terytorium Maćka.
Może masz ochotę zabrać ze sklepu kilka cukierków.*

Dobrze jest przygotować się na to, że w trakcie ćwiczeń mogą pojawić się różne reakcje, nie zawsze zgodne z Twoimi oczekiwaniami – np.: dzieci godzą się na coś, co wg Ciebie nie jest właściwym działaniem. Dlatego bez względu na to, jaką formę ćwiczeń wybierzesz, koniecznie potem trzeba porozmawiać o uczuciach i reakcjach, które się pojawiły w trakcie ćwiczenia.

Staraj się nie moralizować. Jeśli jakieś dziecko zrobiło coś niezgodnie z zasadami, nie mów od razu, że to niewłaściwe. Pytaj o rozwiązania inne dzieci. Co o tym myślą? Jak same by zrobiły? Jeśli nie zgadasz się z jakimś zachowaniem, uzasadnij to, np.:

Mówimy o tym, że szanujemy granice innych, dlatego nie mogę zgadzać się na to, by zabierać komuś coś bez pytania.

4. Uczymy się rymowanek – można je wyklaskać, wytupać lub wyśpiewać!

*Mam prawo odmówić,
gdy chcesz mnie namówić.*

*Umiem mówić „nie!” ,
gdy ktoś krzywdzi mnie!*

*Swoich granic pilnuję,
tylko ja w nich króluję!*

5. Organizujemy kampanię reklamową – tworzymy duże, kolorowe plakaty oparte na hasłach z punktu 4.

Spotkanie z rodzicami i dziećmi lub samymi dziećmi. Spotkanie z obcym

W spotkaniu z udziałem rodziców może również uczestniczyć pacynka.

TEKST

- Robert Karwat „Na huśtawce” – dostępny w panelu

MATERIAŁY – ich ostateczny dobór uzależniony jest od wyboru ćwiczenia:

- duże arkusze papieru – typu płachta szarego papieru
- kartki A4 w dużych ilościach
- kredki lub farby
- talerzyki
- nożyczki
- drobne części garderoby, np. szaliki, czapki
- krepina

PRZED ZAJĘCIAMI

Możesz przygotować sobie do wydruku informacje dla rodziców, co jest ważne w kontakcie z obcą osobą. Wg nas są to następujące reguły:

1. O każdym kontakcie z nieznaną osobą należy powiadamiać rodziców lub osoby dorosłe, którym ufasz.
2. Od obcych osób nie należy przyjmować żadnych przedmiotów ani niczego do jedzenia.
3. Z osobami, których nie znamy, nie należy się nigdzie oddalać.
4. Obcym osobom nie należy udzielać żadnych informacji o sobie czy swojej rodzinie.
5. Jeśli ktoś chce siłą zabrać nas z miejsca, w którym jesteśmy, należy b. głośno krzyknąć.

Propozycja planu zajęć:

1. Ćwiczenie wstępne, rytuał rozpoczęcia lub pytanie o samopoczucie. W *Pomocniczku* piszemy o tzw. rytuałach rozpoczęcia – możesz, ale nie musisz ich wykonywać.
2. Niech każdy uczestnik narysuje obcą osobą – kim jest, jak sobie ją wyobraża. Porozmawiajcie o tym, kim jest obca osoba. Jak to rozumieją dzieci, a jak to rozumieją rodzice. Warto uwzględnić tu osoby, które znamy z widzenia, np. panią ekspedientkę

w sklepie, sąsiada czy hydraulika, który niedawno wymieniał rury w naszym mieszkaniu. Czy są dla nas „obcy”?

3. Pacynka lub prowadzący/a czyta lub opowiada tekst Roberta Karwata „Na huśtawce”
Tekst możesz czytać wraz z przerywnikami (pytaniami zadawanym w trakcie tekstu).
4. Dzielimy się na grupy lub pracujemy w ramach rodzin. Każda z rodzin (lub grup dzieci w przypadku zajęć tylko z dziećmi) otrzymuje materiały do przeobrażenia jednej osoby z grupy w obcego. Mogą to być talerzyki i kredki lub farby – do wykonania masek lub/i części garderoby do przebrania się. Jeśli spotkanie jest z udziałem dorosłych, proponujemy, by przeobrażać właśnie osobę dorosłą.
5. Każda grupa przygotowuje też lub dostaje od nauczyciela/ki scenariusz, kim jest, w jaki sposób zaczepia dzieci. Nasze propozycje to:

Obcy próbuje częstować słodyczami.

Nieznajomy rozdaje coś drobnego, np. nalepki lub szklane kulki.

Obcy chciałby pokazać coś za niedaleko położonym budynkiem.

Nieznajomy mówi, że jest starym znajomym rodziców dziecka i zaczyna je wypytywać o różne rzeczy, np. o obecne miejsce zamieszkania.

Obcy pokazuje zdjęcie pieska i zachęca do poszukiwania go z nim.

6. Każdy „stworzony” obcy podchodzi do wybranej osoby z innych zespołów i odgrywa swój scenariusz.
7. Po każdej pełnej rundce (obejściu wszystkich zespołów przez danego obcego) omawiamy sytuację oraz dlaczego tak reagowaliśmy. Dobrze jest podsumować jedną z przygotowanych ważnych zasad, np.:

Od obcych osób, których nie znamy, nie należy przyjmować żadnych przedmiotów ani nic do jedzenia.

8. Na koniec możemy wykonać ćwiczenie. Wszyscy stoją w Sali w sporych odległościach od siebie. Prowadzący podbiega do wybranej osoby i łapie ją w pól. Zadaniem tej osoby jest głośne krzyczenie. Wtedy prowadząca/y puszcza. Jeśli ktoś nie krzyczy, nie puszcza go. Można podsumować:

Jeśli ktoś chce siłą zabrać nas z miejsca, w którym jesteśmy, należy bardzo głośno krzyczeć.

9. Żegnamy się.

Na koniec kilka haseł dotyczących tematu, o których warto pamiętać i przekazywać je dzieciom właśnie poprzez zabawę i opowieść.

- Pamiętaj, że każdy ma prawo do odmowy.
- Odmowa może budzić różne uczucia – u jednej i u drugiej strony, np.: rozczarowanie, smutek, złość, żal.
- W odmowie nie unikniemy robienia komuś przykrości.
- W miarę możliwości uzasadniaj odmowę.
- Mów o swoich uczuciach związanych z odmawianiem.
- Pokazuj dziecku, że poprzez odmawianie buduje swoje granice w kontaktach z innymi.
- Szukaj środka – nie zgadzaj się na wszystko, ale też unikaj sztywności granic.
- Słuchaj do końca tego, co mówi dziecko.
- Rozmawiaj o sytuacjach, w których uważasz, że bezwzględnie należy odmawiać (np.: przemoc).
- Wyrażaj radość z tego, że dziecko ma odwagę odmówić.
- Miej własne zdanie, pokazuj, że umiesz go bronić, ale też szanujesz zdanie innych, nawet, kiedy się z nim nie zgadzasz.
- Unikaj etykietowania: „grzeczny chłopiec”, „dobra dziewczynka” – kiedy dziecko zrobi coś zgodnie z Twoimi oczekiwaniami. Chwal za konkretne działania.
- Doceniaj, kiedy dziecko umie radzić sobie z odmową, wyrażaj dumę z tego powodu.

Polecamy teksty o charakterze terapeutycznym dotyczące tej tematyki dostępne na rynku:

ASERTYWNOŚĆ

- Jana Frey, Betina Gotzen-Beek „Już nie chcę całusów. Kasia uczy się mówić *nie*”
- „Kamyczek: Mówi nie!”
- Marcie Aboff „Nie lubię łaskotek”
- Karolina Świącicka „Baśniowe mikstury” rozdział: „O księżniczce *Nodobra*,” która poleciała balonem”
- „Bajkoterapia czyli dla małych i dużych o tym, jak bajki mogą pomagać” rozdział: Paulina Holtz „O zającu, który psom się nie kłaniał”
- Marjorie White Pellegrino „Zbyt miła”
- Joanna Krzyżanek „Dzieciaki z ulicy Tulipanowej, czyli Prawa Małych i Dużych”

SPOTKANIE Z OBCYM

- „Bezpieczna bajka” rozdział: Dorota Suwalska „Obcy”
- Dagmar Geisler „Nie pójde z nieznajomym”

RADZENIE SOBIE Z PRZEMOCĄ RÓWIEŚNICZĄ

- Erika Meyer-Glitza „Kiedy Pani Złość przychodzi z wizytą”: rozdział „Banda dziewcząt”
- Erika Meyer-Glitza „Jakub pogromca strachu”: rozdział „Złodzieje”
- Anna Mikita „Opowiadania terapeutyczne”: rozdział „Drużyna Nieprzezywaczy”
- Dagmar Geisler „Dzielna Emilka”
- Roksana Jędrzejewska-Wróbel „Siedmiu wspaniałych”: rozdział „Siedmiu wspaniałych”
- Elżbieta Zubrzycka „Słup soli”
- Deleuze Gilles, DePino Catherine „Śmierdzący ser”
- Elisabeth Zoeller „Teraz twoja kolej. Opowiadania na temat przemocy w szkole”
- Pernilla Stalfelt „Mała książka o przemocy”
- Elżbieta Zubrzycka „Dręczyciel w klasie”

Ułóż własny scenariusz zajęć – chętnie zamieścimy go w naszych materiałach.